

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών

Θέματα Ιστορίας και Πολιτισμού

Ενότητα 5: Η ανάδειξη της Τέχνης και του χορού ως
στοιχεία πολιτισμικής ταυτότητας

Αν. Καθηγήτρια: Ι. Βαμβακίδου
e-mail: ibambak@uowm.gr

Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ψηφιακά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σκοπός

- Η ανάδειξη της Τέχνης και του χορού ως στοιχεία πολιτισμικής ταυτότητας.
- Συγκλίσεις και αποκλίσεις εμπλεκόμενων πεδίων.

Ενότητες

- Διευκρίνιση όρων.
- Επιρροές – Πεδία έρευνας.
- Εμπλεκόμενες επιστήμες.

Λαϊκή Τέχνη

Πηγή:

[http:// www.lifo.gr/uploads/image/501521/theofilos-2.jpg](http://www.lifo.gr/uploads/image/501521/theofilos-2.jpg)

Χορός (1/3)

- Ο χορός είναι μορφή καλλιτεχνικής και αθλητικής έκφρασης η οποία γενικά αναφέρεται στην κίνηση του σώματος, συνήθως ρυθμική και σύμφωνη με τη μουσική.
- Κατά τους αρχαίους χρόνους, χορός λεγόταν ο χώρος, όπου χόρευαν και τραγουδούσαν οι αρχαίοι.
- Σήμερα, χορός ονομάζεται το σύνολο των ρυθμικών κινήσεων και συσπάσεων του σώματος, αυτό που ονομαζόταν στην αρχαιότητα όρχηση ή χορεία.
- Ο χορός αποτελεί ένα από τα αρχαιότερα εκφραστικά μέσα και χρονολογικά έπεται του τραγουδιού.

Χορός (2/3)

- Οι ρίζες του χορού στην Ελλάδα εντοπίζονται περίπου το 1000 π. Χ.
- Στους σύγχρονους νεοελληνικούς χορούς συναντώνται ρυθμοί και μουσικά μοτίβα της αρχαίας Ελλάδας.
- Η ονομασία του κάθε χορού συνήθως σχετίζεται με τον τόπο καταγωγής του (ο συρτός-καλαματιανός, ο μακεδονικός κ.α) ή έχει την ονομασία κυρίων προσώπων (ο Μενούσης, ο Μανέτας).

Χορός (3/3)

- Επίσης, μπορεί να παίρνει την ονομασία του από τις διάφορες εποχές (ο πασχαλινός χορός), ή να προέρχεται από τις ονομασίες επαγγελμάτων (ο χορός των σφουγγαράδων) κ.α.
- Οι παραδοσιακοί χοροί στην Ελλάδα παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία.
- Κάθε περιοχή ή χωριό της Ελλάδας έχει τους δικούς του χορούς, οι οποίοι διαφέρουν από περιοχή σε περιοχή ή ακόμη και από χωριό σε χωριό.
- Αυτή η διαφορά των χορών οφείλεται σε ποικίλους λόγους όπως το κλίμα, ο τρόπος ζωής των κατοίκων, οι πόλεμοι και οι καταστροφές και άλλοι.

Χορός - θέμα, σχήμα, φύλο, τόπος (1/2)

- **Θεματικά:** Θρησκευτικοί, Πολεμικοί ή πυρρήχιοι.
- Ερωτικοί και Πολεμο-ερωτικοί χοροί.
- **Ανάλογα με το σχήμα χωρίζονται σε:** Κυκλικούς και σε Αντικριστούς χορούς.
- Τους κυκλικούς χορούς τους συναντάμε σε ανοικτό κύκλο και πιο σπάνια σε κλειστό.
- Αντικριστοί χοροί ή καρσιλαμάδες λέγονται οι χοροί, όπου οι χορευτές στέκονται αντικριστά σε δυο σειρές απέναντι-αντικριστά.

Χορός - θέμα, σχήμα, φύλο, τόπος (2/2)

- Υπάρχουν και οι χοροί, όπως το ζεϊμπέκικο, που χορεύεται από ένα άτομο, ή ο χορός των μαχαιριών που χορεύεται από δύο άτομα.
- **Ανάλογα με το φύλο** χωρίζονται σε: Ανδρικούς, Γυναικείους και σε Μικτούς.
- **Ανάλογα με τον τόπο**, χωρίζονται σε: Πανελλήνιους ή εθνικούς (συρτός, καλαματιανός και τσάμικος ή κλέφτικος) και σε Τοπικούς (ηπειρώτικοι, θρακιώτικοι, νησιώτικοι, κρητικοί, οι χοροί της Μακεδονίας, οι ποντιακοί κλπ).

Γεωγραφικές παράμετροι

- Υπάρχουν βέβαια και κάποιοι χοροί, όπως της βόρειας Ελλάδος, οι οποίοι φέρουν αλληλεπιδράσεις με χορούς των γειτονικών λαών (βαλκανικών) και χορεύονται με διάφορες κατά τόπους παραλλαγές σε όλη την βαλκανική περιοχή.
- Σε άλλες περιπτώσεις, όπως σε μερικά νησιά, η αλληλεπίδραση προέρχεται από την ύπαρξη της δύναμης κατοχής (Ενετοκρατία, Φραγκοκρατία, Τουρκοκρατία).

Κινηματογράφος και χορός – στερεότυπα – ανδρικές σπουδές (1/4)

- **Συρτάκι:** Το συρτάκι είναι ένας δημοφιλής ελληνικός χορός, αλλά όχι αυθεντικός παραδοσιακός ελληνικός χορός.
- Δημιουργήθηκε το 1964 για την κινηματογραφική ταινία, Ζορμπάς ο Έλληνας, (Zorba the Greek) από αργές και γρήγορες κινήσεις του χασάπικου.
- Το περίφημο “sirtaki dance” της ταινίας αποτέλεσε από τα πιο αποτελεσματικά εργαλεία τουριστικής προβολής της χώρας μας, ειδικά στις Η.Π.Α.
- Η επιτάχυνση στο ρυθμό.
- Το όνομα συρτάκι ενσωματώνει και τον συρτό (στο πιο αργό μέρος) και στοιχεία πηδηχτού (στο γρηγορότερο μέρος).

Κινηματογράφος και χορός – στερεότυπα – ανδρικές σπουδές (2/4)

- Το **ζεϊμπέκικο** είναι ιερατικός χορός με εσωτερική ένταση και νόημα που ο χορευτής οφείλει να το γνωρίζει και να το σέβεται.
- Είναι η σωματική έκφραση της ήττας, η απελπισία της ζωής, το ανεκπλήρωτο όνειρο.
- Οι Ζεϊμπέκηδες ήταν Έλληνες από την Θράκη που μετανάστευσαν στην Προύσα και τ' Αϊδίνι. Αποτελούσαν επίλεκτη κοινωνική τάξη από την οποία οι Τούρκοι «Δερεβέηδες» στρατολογούσαν μια ένοπλη δύναμη που αποτελούσε την τοπική χωροφυλακή (βασιβουζούκοι).
- Οι Τούρκοι τους αποκαλούσαν γκιαούρηδες (άπιστους).

Κινηματογράφος και χορός – στερεότυπα – ανδρικές σπουδές (3/4)

- Ιδιότυπος ζειμπέκικος καταγράφεται ότι το 1856 χορευόταν από τους Ζειμπέκηδες ή μάηδες της Μακρυνίτσας Βόλου.
- Το χαρακτηριστικό του ζειμπέκικου είναι ότι είναι μονήρης χορός και δεν έχει βήματα, αλλά μόνο φιγούρες
- Όπως αναφέρει ο Ηλίας Πετρόπουλος, τελείωνε την επίδειξη του με μια ανάλια (λέξη της τουρκικής αργκό), μια τελετουργία, σύμφωνα με την οποία ο ερωτευμένος άνδρας, κάτω από το παράθυρο της καλής του, έσκιζε χορεύοντας τα μπράτσα του με μαχαίρι.

Κινηματογράφος και χορός – στερεότυπα – ανδρικές σπουδές (4/4)

- Το έθιμο, που έχει εκλείψει σήμερα, πέρασε και στην Ελλάδα, όπου κάθε βαρύμαγκας κάρφωνε την κάμα στη φτέρνα του και συνέχιζε απτόητος το χορό.
- Ο τουρκικός ζειμπέκικος χορεύεται ομαδικά, ενώ ο κυπριακός μόνο από γυναίκες.
- Υπάρχουν ζειμπέκικα που χορεύονται με γοργό βάδισμα περιμετρικά της πίστας.

Κινηματογράφος και χορός

- Αλέξης Δαμιανός στην ταινία Ευδοκία.
- Το γιουρούκι (βαρύ ζεϊμπέκι), που το χορεύουν σέρτικα, σχεδόν ακίνητοι.
- Το χτύπημα μηρού με την παλάμη, δηλώνει έκπληξη στο άκουσμα λυπηρής είδησης.

Προελεύσεις – ετερότητες και χορός (1/6)

- **Χασάπικος:** Είναι ο χορός του χασάπη από την Κωνσταντινούπολη κατά την διάρκεια της Βυζαντινής περιόδου.
- Παρέμενε δημοφιλής στην Κωνσταντινούπολη, στην Μικρά Ασία και κάποια νησιά μέχρι το 1922.
- Μετά έγινε “πανελλήνιος” και χάρη στην ταινία “Ζορμπάς ο Έλληνας” έγινε ο πιο γνωστός ελληνικός χορός σε όλο τον κόσμο.
- Υπάρχει και σιφναίικος χασάπικος, προφανώς γιατί στη Σίφνο μετοίκησαν πολλοί Κωνσταντινουπολίτες.

Προελεύσεις – ετερότητες και χορός (2/6)

- Τον χόρευαν κυρίως χασάπηδες στις γιορτές των συντεχνιών τους (esnaf).
- Οι περισσότεροι ήταν αρβανίτες, που κυκλοφορούσαν επιδεικνύοντας προκλητικά τα όπλα τους και τους έτρεμαν ως και οι γενίτσαροι.
- Επί τουρκοκρατίας χασάπικο βέβαια χόρευαν κι αυτοί καθώς και οι αρναούτηδες γι' αυτό τον χασάπικο τον έλεγαν και αρναούτικο.
- Ένας βλάχικος χασάπικος, με φανερές σλαβικές επιδράσεις, χορεύεται στο Συρράκο της Ηπείρου.

Αρναούτηδες

- Η λέξη είναι τουρκική και δηλώνει γενικά τον Αλβανό. Πιο ειδικά, Αρναούτηδες, ονομάζονταν οι Αλβανοί της Άνω Αλβανίας. Η λέξη όμως, όπου δεν χρησιμοποιήθηκε ως επώνυμο, χρησιμοποιείται προς υποδήλωση των αγρίων, των άξεστων και κακόβουλων Αλβανών.
- Στη ναυτική γλώσσα «αρναούτης» λέγεται και ο ναυτικός κόμπος που είναι γνωστός και ως «αραβόκομπος».
- Σχετικά με τη δράση των Αρναούτηδων χαρακτηριστική είναι η πληροφορία που είναι χαραγμένη στον ενδέκατο στύλο της νότιας πλευράς του Θησείου, η οποία λέει: «1770 εχαλάσανε Αρνανουτάδες του Πιρί (προάστειον των Θηβών) και ηρίθανε οι Πιριώτες στην Αθήνα».
- Δημ. Καμπούρογλου: «Ιστορία των Αθηνών, εκδ. 1969, τόμ. Α', σ. 18

Προελεύσεις – ετερότητες και χορός (3/6)

- Χασαποσέρβικο είναι ένας ομαδικός χορός που διακρίνεται για τη ζωντάνια και τη γρηγοράδα του.
- Τα μοτίβα μοιάζουν σε αυτά των χορών των Σέρβων, των Ρουμάνων και των Σλάβων της Ανατολικής Ευρώπης.
- Χοροί σλαβικής προέλευσης.

Προελεύσεις – ετερότητες και χορός (4/6)

- Οι περιπλανώμενοι μουσικοί, πολλοί από τους οποίους ήταν ρομά και έπαιζαν στα καφέ-αμάν, διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στις αναμφισβήτητες μουσικοχορευτικές αλληλεπιδράσεις που ακολούθησαν.

Προελεύσεις – ετερότητες και χορός (5/6)

- **Καρσιλαμάς**, καμηλιέρικο, απτάλικο.
- Σεμνός και ταυτόχρονα, ερωτικός χορός, ο οποίος χορεύεται ως αντικριστός.
- karzilama στα τούρκικα-«καρσί» σημαίνει αντίκρυ, απέναντι.
- Καταγωγή του από τα μικρασιάτικα παράλια.
- Διαδόθηκε στη Θράκη μέσω της Κωνσταντινούπολης και αποτέλεσε το μέσο έκφρασης και ψυχαγωγίας για όλους τους πρόσφυγες.

Προελεύσεις – ετερότητες και χορός (6/6)

- Ο περιορισμός του χώρου, η απλότητα της χορευτικής κίνησης, η ελευθερία στον αριθμό και το είδος των μουσικών οργάνων, καθώς και η ελευθερία στην επικοινωνία, σύντομα καθιέρωσαν τον καρσιλαμά ως έναν πολύ αγαπημένο χορό.
- Ο καρσιλαμάς διαφοροποιείται ελάχιστα έως καθόλου δομικά με τον ζειμπέκικο, με τον οποίο διατηρεί άμεση συγγένεια ρυθμικών, μελωδικών και κινητικών δομών.

Ονοματολογίες

- Ο καρσιλαμάς, εκτός από τα παράλια της Μικράς Ασίας, χορευόταν στη Θράκη και στη Λέσβο.
- Το ίδιο μοτίβο συναντιέται με το όνομα βαρύς καρσιλαμάς στην Αγιάσο της Λέσβου και με την προσωυμία καμηλιέρικο.
- Το καμηλιέρικο, όταν χορεύεται αντικριστά, ανήκει θεωρητικά στην οικογένεια των καρσιλαμάδων όταν χορεύεται από ένα χορευτή ανήκει στα ζεϊμπέκικο, παρόλο που χρησιμοποιεί σταθερά τον ίδιο εννιάσημο ρυθμό και την ίδια εσωτερική υποδιαίρεση.
- Μάλλον έλκει το όνομα του από την καμήλα, επειδή ο χορευτής μιμείται το βάδισμα και το λίκνισμα της.

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Σημείωμα Αναφοράς

- Copyright Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Βαμβακίδου Ιφιγένεια. «Θέματα Ιστορίας και Πολιτισμού». Έκδοση: 1.0. Φλώρινα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <https://eclass.uowm.gr/courses/NURED270/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Όχι Παράγωγα Έργα Μη Εμπορική Χρήση 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Ως Μη Εμπορική ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

- <http://www.lifo.gr/uploads/image/501521/theofilos-2.jpg>

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

